

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016, p. 397-422
DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9693>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 08.06.2016 ✓ Accepted/Kabul: 08.07.2016
✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Mustafa KURT – Doç. Dr. Murat KACIROĞLU

This article was checked by iThenticate.

SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİRLERİNDE MEDENİYET ŞEHİRİ İSTANBUL'UN TARİHİ VE MANEVİ UNSURLARI*

Fikri KULA** - Mehmet GÜNEŞ***

ÖZET

Geçmişten bugüne şehir olarak adlandırılan sosyal yapı ya da yerleşim birimleri, insanların basit biçimde hayatını devam ettirdiği, başkalarıyla iletişim hâline geçtiği mekânlar olmaktan öte bir anlama sahiptir. Şehir kelimesi çoğu zaman “medine” ve “medeniyet” kelime ya da kavramlarıyla birlikte kullanılmaktadır. Şehir medeniyetin taşıyıcısı, medeniyet de şehri kurucu, güçlendirici ve şekillendiren unsurdur. Şehir ve medeniyet kavramları arasında oluşan kopmaz/organik bağdan hareketle bu kavramlar birbirinin bütünüleyici unsuru, özdeşi olarak görülerek “şehir, medeniyettir” şeklinde ifade edilmiştir.

Dünyada iki kıta üzerinde kurulmuş tek şehir olma özelliğine sahip olan İstanbul; köklü bir geçmişe dayanan tarihi, birçok medeniyetin kurucusu, taşıyıcısı ve yansıtıcısı olması yönüyle bir medeniyet şehri olarak nitelendirilir. Coğrafi konumu ve tabii güzelliklerinin yanı sıra tarihi dokusu ve mimarisi ile benzersiz bir silüete sahip olan İstanbul, tüm bu yönleri ve güzellikleriyle birçok sanatçıya ilham kaynağı ve çok sayıda edebî esere konu olmuştur. Klasik edebiyattan Halk edebiyatı ve Yeni Türk edebiyatına kadar eserlerinde İstanbul'u işleyerek şehre olan sevgilerini dile getiren, şehrin güzelliklerini anlatmaya çalışan birçok sanatçı, İstanbul şairi/yazarı olarak hafızalarda yer edinmiştir. Sezai Karakoç da şiirlerinde İstanbul'a geniş yer veren şairlerdendir. İstanbul'u İslam medeniyetinin başkenti olarak gören Karakoç, yazdığı şiirler ile İstanbul'un maddi ve manevi unsurlarını özgün bir şekilde işler.

Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Şehir ve Medeniyet adlı yüksek lisans tezinden hareketle hazırlanan bu çalışmada, Sezai Karakoç'un “İslâm Medeniyetinin Başkenti” ve “Başkentler Başkenti” şeklinde nitelediği

---

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında Doç. Dr. Mehmet Güneş'in danışmanlığında yürütülen *Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Şehir ve Medeniyet* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, El-mek: fikrikula@marun.edu.tr

*** Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mgunes@marmara.edu.tr

İstanbul'un şairin şiirlerine yansıyan tarihî ve manevi yönü üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, İstanbul, Şehir, Medeniyet, Gelenek, Modernizm, Tarih, Maneviyat.

THE HISTORICAL AND SPIRITUAL ELEMENTS IN SEZAI KARAKOC'S POEMS ABOUT THE CIVILIZATION CITY ISTANBUL

ABSTRACT

From past to present, social and residential units which named as cities, have a meaning beyond the places for telecommunicating each other. The city word is often used with the "medina" and "civilization" word or concept. City carriers of civilization, civilization in the city founder, is strengthening and shaping elements. Between the concepts of city and civilization formed unbreakable/organic a bond. These concepts are an integral part of each other and It has been expressed as "city is civilization".

Istanbul is the only city in the world which has the distinction to be established on two continents, Istanbul is also called as a civilization city because Istanbul has a long history and Istanbul is the founder, carrier and reflective of many civilizations. Besides the Geographical location and natural beauty of Istanbul, it has a unique silhouette with historical structure and architecture, With all these aspects and beauty, they inspired many artists and Istanbul has been the subject matter of numerous literary works. Many Istanbul poet/writer who has a place in the memory expressed their love for the city and try to describe the beauties of Istanbul, by classical folk and new Turkish literature. On Sezai Karakoc poems Istanbul has a wide place. Karakoc considers Istanbul as the capital of Islam civilisation, and he wrote the material and spiritual elements of Istanbul in the original way.

This work is written for the master's thesis "Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Şehir ve Medeniyet". Sezai Karakoc designated Istanbul as "Capital of Islamic Civilization" and "Capital of capitals" with the way he described the poet's poems focused on reflecting Istanbul's historical and spiritual direction.

STRUCTURED ABSTRACT

"The city" word is often used with the "medina" and "civilization" word or concept. City carriers of civilization, civilization in the city founder, is strengthening and shaping elements. The meaning of the "civil" is the belonging to the city. Nevertheless, by producing "civilizing" infinitive from the name "medina" which means "civilization" in arabic, it is used with the meaning of "living a city life". In Western languages "civilization" equivalent to "civilisation" in Latin also the concept of "city" which means "civilis" is derived from the word. All of this information shows that "the city" and "civilization" between the concepts of unbreakable/organic formed a bond. the "civilisation" word comes from latin word "civilis". All these informations show that there is a strong

Turkish Studies

association between the concepts "city" and "civilization". Also, these two words are seen as the completing part of each other and it is expressed as "city, is civilization". From past to present, social and residential units which named as "cities", have a meaning beyond "the places for telecommunicating each other" and really means "self-set mind is taking form due to emotions and willpower". Istanbul is one of a concrete monument of civilization cities that was shaped by minds, emotions, and wills.

Istanbul is the only city in the world which has the distinction to be established on two continents, Istanbul is also called as a civilization city because Istanbul has a long history and Istanbul is the founder, carrier and reflective of many civilizations. Besides the Geographical location and natural beauty of Istanbul, it has a unique silhouette with historical structure and architecture, With all these aspects and beauty, they inspired many artists and Istanbul has been the subject matter of numerous literary works. Many Istanbul poet/writer who has a place in the memory expressed their love for the city and try to describe the beauties of Istanbul, by classical folk and new Turkish literature. On Sezai Karakoc poems Istanbul has a wide place. Karakoc considers Istanbul as the capital of Islam civilisation, and he wrote the material and spiritual elements of Istanbul in the original way. This work is written for the master's thesis "Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Şehir ve Medeniyet". Sezai Karakoc designated Istanbul as "Capital of Islamic Civilization" and "Capital of capitals" with the way he described the poet's poems focused on reflecting Istanbul's historical and spiritual direction.

Sezai Karakoç's Istanbul, described as capital of Islamic civilization, has been the subject of many works in different directions at different times and it still continues to be that. For instance, Ahmet Hamdi Tanpınar, including the important city of work of the author entitled Five Cities, Alberto Manguel 's footsteps Five Cities movement Tanpınar this work is penned; In many works from past to present it has been the subject from different perspectives of Istanbul. If the poems of Sezai Karakoç on the city and civilization, it is possible to see that they are sometimes clear and concise and sometimes seen as a form of symbolic emphasis in Istanbul's historical and spiritual direction. Karakoc, especially, in the eighth page of his poetry book " Alın yazısı Saati" , positioned Istanbul a different place from other cities and installed a metaphysical sense to it. Karakoc qualifies Istanbul as a warrior of truth civilisation which are against the world with the spirit of Islamic nation and disrupts their game; by his poems and by his post thoughts illustrates he how material and spiritual civilization intertwine in Istanbul. In the city and civilization poems of Karakoc, describes, Istanbul is the one of the most important city of Islamic civilization with mosques that are reflecting the architectural features of Islamic civilization. In the poem "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" he says that Istanbul is the capital of Islam civilization and that it is possible to find items bearing the traces in every district of this civilization, in the poem "Şehzadebaşı'nda Gün Doğmadan" we can see that Yunus Emre, Akşemseddin and Mimar Sinan is bringing together in Şehzadebaşı Mosque who do great spiritual and material services for Islamic civilization. In Yahya Kemal "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" poetry, it is able to see that they have similar opinion on the idea of harmonious

---

Turkish Studies

civilization integrity. Sezai Karakoç, tells the modern version of İstanbul with sense of longing to old version of İstanbul in his poem " İstanbul'un Hazan Gazeli".Karakoc react to the modernization and urbanization activities for İstanbul which was the capital and the cradle of many civilizations. According to him, these activities are carried out in İstanbul in a conscious way to pull off the character as the capital of their identity and capitals. By the poem "Ceşmeler" establishing Karakoc similarities between the old times fountains and old poets who have inscriptions on fountains" and sees that as representor of civilization which is located in the center of a society. Also, in his poem "Taha'nın kıtâbı", he draws the attention to historical cemetery which surround İstanbul and how that structure of city impacts. "Kız Kulesi'ne Gazel II" to describe the outward appearance of the Maiden's Tower which he identifies with Islam as a Muslim who lifted her index finger to air is a highly original approach.

Keywords: Sezai Karakoç, İstanbul, City, Civilization, Tradition, Modernity, History, Spirituality.

Giriş

Şehir kelimesi çoğu zaman "medine" ve "medeniyet" kelime ya da kavramlarıyla birlikte kullanılmaktadır. Şehir medeniyetin taşıyıcısı, medeniyet de şehri kurucu, güçlendirici ve şekillendiren unsurdur. "Medeni" (medeniyete) ve "medîni" kavramları da "şehre mensup olan, şehirli" anlamlarına gelir. Nitekim "medîne" kelimesinden "temeddün" masdarı türetilerek "şehirli veya medenî hayat yaşamak" anlamında kullanılmıştır. Batı dillerinde de "medeniyet" karşılığı olan "civilisation" kavramı da Latince "şehirli" anlamına gelen "civilis" kelimesinden türetilmiştir (Kutluer, 2003: 296). Tüm bu bilgiler göstermektedir ki "şehir" ve "medeniyet" kavramları arasında kopmaz/organik bir bağ oluşmuştur. Hatta şehir ve medeniyet kavramları birbirinin bütünlüğü unsuru, özdeşi olarak görülerek "şehir, medeniyettir" şeklinde ifade edilmiştir (Ayvazoğlu, 2015: 238).

Geçmişten bugüne şehir olarak adlandırılan sosyal yapı ya da yerleşim birimleri, insanların basit biçimde hayatını devam ettirdiği, başkalarıyla iletişim hâline geçtiği mekânlar olmaktan öte bir anlama sahip olup "kendini kuran akıl, duygu ve iradeye göre şekillenmektedir" (Alver, 2012: 10). İstanbul, akıl, duygu ve iradenin şekillendirmesiyle meydana gelen, medeniyetin "müşahhas anıtı" olan şehirlerdendir (Alver, 2012: 10).

Köklü bir geçmişe sahip olan İstanbul'un "en eski yerleşim tarihi hakkında kesin bilgi bulunmamak[tadır]" (Demirkent, 2001: 205). Ancak yeraltı ulaşımı gibi çeşitli nedenlerle yapılan yeni kazılar "burada hayatın başlamasını Neolitik Çağ'a kadar taşı[mıştır]" (Belge, 2010: 300). Dünyada iki kıta üzerinde kurulmuş tek şehir olma özelliğine sahip olan İstanbul, kuruluşundan itibaren stratejik öneme sahip coğrafi konumu ve tabii güzellikleri sebebiyle çok sayıda mücadeleye sahne olarak birçok kez el değiştirmiştir. Şehirdeki bilinen en eski yerleşme, yaygın rivayetlere göre M.Ö 659 yılında Megara kolonisinin kumandanı ya da Tanrı Zeus'un kızı Kereossa ile Deniz Tanrısı Poseidon'un oğlu olan Byzas tarafından kurulmuştur. Byzas, doğduğu yere bir şehir kurmuş ve şehre kurucusuna izafeten Byzantion adı verilmiştir. Şehir, yaşanan birçok mücadeleden sonra M.S 73 yılında Roma topraklarına katılır ve I. Konstantinos'un 323 yılında tahta geçmesinden sonra yeni başşehir olur (Demirkent, 2001: 205-206). Bu tarihten sonra da defalarca kuşatılan İstanbul, özellikle Hz. Peygamberimizin "Konstantiniye muhakkak fethedilecektir. Onu fetheden emir ne güzel emir;

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

onu fetheden ordu ne güzel ordudur.”¹ meâlindeki hadisinin müjdesine ulaşmak isteyen Müslüman devletler tarafından birçok kez muhasara altına alınır ve 1453 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından fethedilerek Osmanlı Devleti'ne payitaht olur.

Yahya Kemal, *Aziz İstanbul* adlı eserinde İstanbul'un fethedildiği dönemki durumuyla ilgili “Türkler İstanbul’u, 1453’de, Bizans’dan bir vîrâne hâlinde tevârüs ettiler.” ifadelerini kullanır (Kemal, 1995: 6). Beşir Ayvazoğlu da Tursun Bey’den aktardığı cümleyle Fatih Sultan Mehmed’in fetihden sonra İstanbul’un harap hâli için “Kısra’nın köşkünde örümcek kapıcılık etmede, Afrâsiyâb’ın kalesinde ise baykuş davul çalmadadır.” dediğini ifade eder (Ayvazoğlu, 2010: 15). Ahmet Davutoğlu, şehrin o anki harap hâline rağmen “Fâtih’in, İstanbul’u Doğu’nun Batı’yla, Persepolis’in İskenderiye’yle, Bağdat’ın Roma’yla buluştuğu nihai bir medeniyet merkezi olarak tahayyül ettiğin[i]” ifade eder (Davutoğlu, 2016: 214). Fethedildiği dönemde virane durumda olan İstanbul, Fatih Sultan Mehmed’in bu medeniyet merkezi düşüncesinden hareketle çeşitli bölgelerden getirttiği halkın şehre yerleştirilmesi ve gerçekleştirilen imar faaliyetleri ile kısa sürede canlı bir hayata kavuşarak Türk ve İslam şehri görünümü alır (Eyice, 2006: 68). Şehirde bulunan Ayasofya, Kız Kulesi ve Galata Kulesi gibi dünyada başka bir örneği bulunmayan yapılara fetihden sonra yapılan birçok cami, çeşme, sebil, selsebil, han, hamam, saray, bağ, bahçe ve mesire alanları da eklenince İstanbul, hem doğal hem de mimari güzelliğiyle benzersiz bir silüete sahip olur.²

Sezai Karakoç’un İstanbul ile ilgili yazdığı şiirleri anlamak için “İslam medeniyeti çerçevesinde ve tarihi seyir içerisinde Müslümanların inşa eyledikleri büyük şehirler arasında, onların en sonuncusu ve mükemmeli” şeklinde tanımladığı İstanbul şehri ile ilgili düşünceleri önem taşımaktadır (Andı, 1998: 12). Ona göre İstanbul çıkarılırsa dünyada ne tarih ne de insanlık kalır. İstanbul, âdeta dünyanın “en aydınlık yüzlü”, “en sevimli” ve “en cazip” insanı gibidir:

“İstanbul, kurulduğu günden çağımıza kadar, hep bir medeniyetin, hattâ Batıya karşı Doğunun sözcüsü, yuvarlak masası ve kürsüsü olmuştur. İstanbulu çıkarınız; dünya tarihini yeniden yazmak gerekir. Tarih kalmazdı daha doğrusu. Dünya başka bir dünya, insan başka bir insan olurdu.”³

Her büyük şehir bir insan şeklinde düşünülürse, herhalde en aydınlık yüzlüsü, en sevimlisi, en derini, en câzibi İstanbul olurdu.” (Karakoç, 1997: 109).

Karakoç’a göre tarih boyunca birçok devlete başkentlik yapmış olan “İstanbul, yalnız bir devlet başkenti olmak nitelik ve yeteneğinde değildir. Medeniyetler başkentidir de. Roma-Bizans ve İslâm Medeniyetlerinin başkenti.”(Karakoç, 1998: 181). Nitekim bu “şehir özne”⁴ kimliğiyle İstanbul, Osmanlı Dönemi’nde devletin halifelik unvanına da sahip olmasıyla birlikte sadece bir devletin değil tüm İslam âleminin merkezi konumuna gelerek “İslâm Medeniyetinin Başkenti” ve “Başkentler Başkenti” vasıflarını üstlenir.

İstanbul, tüm bu benzersiz yönleri ve güzellikleriyle birçok sanatçıya ilham kaynağı ve çok sayıda edebî esere konu olmuştur. Klasik edebiyattan Halk edebiyatı ve Yeni Türk edebiyatına kadar eserlerinde şehri işleyen birçok sanatçı, İstanbul şairi/yazarı olarak hafızalarda iz bırakmıştır. Sanatçılar, eserlerinde İstanbul’a sevgilerini dile getirmiş, şehrin güzelliklerini anlatmaya

¹ Hadisin geçtiği kaynaklar için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 335; Buharî, *Et-Tarihu'l-Kebir*, I, 81; *Et Tarihu's-Sağır*, I, 306; El-Bezzâr, *El-Müsned*, c. II, s. 308; Taberani, *El-Mu'cemu'l-Kebir*, II, 38, Hakim, *Müstedrek*, IV, 442; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VI, 219.

² İstanbul’un tarihi mekânları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. A. Halûk Dursun, “İstanbul’un Tarihi Mekânları”, *Şehir ve Kültür: İstanbul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2010, s. 106-138.

³ Bu çalışmadaki alıntılarda imlâ ve noktalama bakımından özgün metne sadık kalınmıştır.

⁴ Ahmet Davutoğlu, “Şehir ve Medeniyet” başlıklı yazısında İstanbul için “Şehir özne” ifadesini kullanmıştır. (Davutoğlu, 2004: 27).

çalışmışlardır. Öyle ki Nedim, yazdığı şiiriyle: “Bu şehir-i Sitanbul ki bî-misl ü bahâdır/Bir sengîne yekpâre Acem mülkü fedâdır” diyerek İstanbul’un benzersizliğine dikkat çekmiştir. Sezai Karakoç da şiirlerinde İstanbul’a geniş yer veren şairlerden biridir. O, “İstanbul’dur bu otuz yıl kana kana yaşadığım/Resmim âdeta taşlarına geçti/Ben İstanbul’da dağıldım zerre zerre/İstanbul damla damla içimde birikti/Mermer tozu gelip gelip içimde oluştu bir şehir”⁵ mısralarıyla kendisi için önemine değindiği İstanbul’u İslam medeniyetinin başkenti olarak görür (Karakoç, 2013a: 658). Yazdığı şiirler ile İstanbul’un maddi ve manevi unsurlarını özgün bir şekilde işler.

Dinî ve Efsanevi Motiflerle Örülü Şehir İstanbul

Sezai Karakoç, *Alınyazısı Saati* adlı şiir kitabının sekizinci şiirinde “İslâm dini, öğretisi, medeniyet ve hayat tarzının inanç, düşünce, ahlâk, sanat ve edebiyat merkezi olarak” gördüğü İstanbul şehrini idealize eder (Karakoç, 1975: 7). Karakoç, şiirin ilk mısraında “Yeryüzüne ayı indir o bir şehir olsun” diyerek İstanbul şehrini bir aya benzetir (Karakoç, 2013a: 657). Şairin bu ifadesi Necip Fazıl’ın “Canım İstanbul” başlıklı şiirindeki “Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur” mısramı hatırlatır (Kısakürek, 2012: 166). Karakoç’un bu benzetmeyi hem ayın güzelliği, parlaklığı ve ihtişamından hareketle hem de eski Farsçada şehir anlamına gelen mâh kelimesinden hareketle yapmış olması yüksek ihtimaldir. Şair “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiirinde de “Güneşin sarardığını gördüm Konstantin duvarında” ifadesini kullanır. Karakoç’un İstanbul’u ay ve güneş gibi astronomik öğelerle özdeşleştirilmesi dikkate değerdir. Çünkü ay Bizanslılar için son derece öneme sahip olup “kehânete göre dolunay gökyüzünde durduğu müddetçe de şehrin düşmesi imkânsızdı[r].” (Emecen, 2012: 286). Bizanslılar bu inançlarından aldıkları manevi dayanakla gerçekleştirilen bütün kuşatmalara karşı koyarlar. Ancak Bizans ile özdeşleşen ve koruyucu mahiyete sahip olan ayda, fetihten birkaç gün önce kısmi bir tutulma gerçekleşince şehrin “karanlığa bürünmesini kötü işaret sayan” Bizanslıları şehrin düşeceğine dair bir korku sarar (Emecen, 2012: 287). Yoğun saldırılar ve manevi dayanakları sarsılan askerlerin direncinin azalması neticesinde de fetih gerçekleşir. Bu bilgilerden hareketle yukarıdaki mısralar, şairin fethin gerçekleşmesini İslam’ı sembolize eden güneşin Konstantin duvarlarında sararması ve şehre İslam’ın nurunun girmesi gibi özgün bir benzetme ile ifade ettiği şekilde yorumlanmaya müsaittir.

Sezai Karakoç, yine aynı şiirinde İstanbul’u, “Bu yeryüzünden ve gökyüzünden ötedeki şehirdir” mısraıyla diğer tüm şehirlerden farklı bir yere konumlandırır (Karakoç, 2013a: 658). Karakoç, bu mısraıyla şehrin “madde planında yer kaplayan bedeninden daha çok metafizik alandaki ruhsal yönüne” dikkat çeker (Tüzer, 2012: 653). Karakoç için “İstanbul, yalnız bir devlet başkenti olmak nitelik ve yeteneğinde değildir. Medeniyetler başkentidir de. Roma-Bizans ve İslâm Medeniyetlerinin başkenti[dir].” (Karakoç, 1998: 181). Nitekim şair “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiirinde de İstanbul’u “başkentler başkenti” olarak nitelendirir. Karakoç’a göre İstanbul alelâde bir şehir değil, İslam milletinin ruhunu taşıyarak dünyanın karşısına çıkıp, onların oyunlarını bozan hakikat medeniyetinin savaşıdır. Şair, “O bir kılıçtır Doğu’dan Batı’ya uzanıp/Çin ipeğinden örülmüş şeytan kozasını bölen” mısralarıyla Osmanlı’nın İstanbul’u fethetmesi sonucunda Çin ile Avrupa arasındaki ticaret güzergâhı olan İpek Yolu’na da hâkim olmasını sembolik bir biçimde “şeytan kozasını bölmek” şeklinde ifade eder (Karakoç, 2013a: 658). Bölünen bu şeytan kozası ile İslam medeniyeti, Batı uygarlığı karşısında üstün konuma gelmiştir.

Şair, Semerkant’tan İstanbul’a ve oradan da Bağdat ve Şam şehirlerine uzanan İslam medeniyetinin son başkenti İstanbul’u tabii ve tarihî güzelliklerinden dolayı bir “tabiat-tarih anıtı” olarak niteler (Karakoç, 1975: 7). İstanbul’daki camiler, mezarlıklar, çeşmeler, sebiller, taş oymaları bu tabiat-tarih anıtını oluşturan unsurlardır:

⁵ Bu çalışmada Sezai Karakoç’un şiirlerinden alıntılar, tüm şiirlerini topladığı *Gün Doğmadan* adlı şiir kitabından (Diriliş Yayınları, İstanbul 2013) yapılmıştır.

“İstanbul’a gel oruç günleri gez gör ve dinle derinden
Taştaki oymalarını incele bir er gözüyle
Semerkant’tan kalkıp gelmiş erlerin gözüyle gör her yeri
Camileri mezarlıkları çeşmeleri ve sebilleri
Git Sümbülefendi’ye servilerden sor olup biteni
Merkezefendi’de tüket maddeyi yırt maddeciliğin kefenini
Bağdat’ta ebedî bayrağı ruhun ve ilâhî hikmetlerin
Şam’da son sınırı mânevî medeniyetlerin”

(Karakoç, 2013a: 658).

Karakoç, bu mısralarıyla İstanbul şehrinin maddi ve manevi güzelliklerinden söz eder. Bu mısralarda Sümbülefendi ve Merkezefendi’den bahsedilmesi dikkat çekicidir. Fatih ilçesi Kocamustafapaşa semtinde bulunan Sümbülefendi Camii’nin avlusundaki servi/selvi ağacı yaklaşık bin üç yüz yıllık tarihiyle İstanbul’un en eski ağaçlarından biridir. Sümbülefendi’nin damadı olan Merkezefendi ise maddeciliği yırtan büyük bir mutasavvıftır. Şair bu iki önemli mekânı mısralarında anarak maddi ve manevi medeniyet unsurlarının İstanbul şehrinde ne denli iç içe geçmiş olduğunu gözler önüne serer.⁶

İslam medeniyetinin son başkenti, “başkentler başkenti” olan İstanbul, hâlihazırda ne yazık ki perişan hâldedir. Zaman içinde kimliğini yitiren şehir yok olmaya yüz tutsa da şair bu olumsuz gelişme karşısında bile diriliş umudunu kaybetmez, İstanbul’un yok olmasını yeniden gerçekleştirecek İslam medeniyetinin dirilişi için ilk adım olarak görür. İstanbul’un ölmesi yeniden gerçekleştirecek diriliş içindir:

“Yok olduysa da bu şehir ruhu ruhuma sindi
Ben yaşadıkça o yaşayacak bende
Kimbilir belki o da dirilecek benimle
İslâm Milletinin dirilişinde
O yeniden güneşin güneş ayın ay dünyanın dünya
İnsanın insan olduğu o günde
Ölümün biliyorum ey İstanbul diriliş içindir
Öyleyse indir ruhunun teslim bayraklarını indir göm toprağa
Doğrul ve kalk ayağa”

(Karakoç, 2013a: 659).

Şair, İslam medeniyetinin yeniden dirilişi için kendini feda eden İstanbul’un topraklarında bu şehrin kıymetini bilmeyen insanların yaşamasından da üzümlere söz eder:

“Ölümünü kutlayan Arz oğullarıyla
Mübarek toprağın anlamından bile yoksun

⁶ Beşir Ayvazoğlu, fetihten sonra İstanbul’un çehresinin değişmesinde, şehre yeni ruhunun ve estetiğinin kazandırılmasında tasavvuf erbabının büyük rolü olduğunu vurgular. Ayrıntılı bilgi için bkz. “Sünbül Sinan’ın Ruhunu”, *Şehir ve Kültür: İstanbul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2010, s. 14-19.

Taşın demirin mermerin ve tozun metafizik kadrine

bile düşman”

(Karakoç, 2013a: 658).

Şairin metafizik düşünceden yoksun insanları “arz oğulları” diye nitelemesi çarpıcıdır. Ona göre, metafizik düşüncesi olmayan insanlar bu dört tarafı maneviyat kokan şehri anlamaktan acizdir. Karakoç, “Madde dönüşür bin bir şeye ama ruh kaybolmaz/ Altın madeni gibi pırıl pırıl kalır ve solmaz” mısralarıyla İstanbul’un maddi yönü değişse bile maneviyatının kaybolmayacağı inancını ifade eder (Karakoç, 2013a: 660). Ona göre İstanbul şehri, kendi medeniyetini oluşturan ruhu hiçbir zaman kaybetmeyecektir.

Sezai Karakoç, aynı şiirinde, ışığı bir nur olarak görülen/nurlar saçan tabiat unsuru ay ile İstanbul’un karakteristik unsurlarını oluşturan ve medeniyetini yansıtan çeşmeler, servi ağaçları ve mezarlıkların birlikte bir manevi ortam oluşturduğunu

“İşte ben o şehri yaşadım yıllarca

İstanbul’da parça parça

Çeşmelerinde ayı yaşadım

Servilerinde ayla birlik bölündüm

Ayla birlik yaralandım

İstanbul mezarlıklarını aydınlatan ayla

Soludum bölük bölük âhiretin

Keskin çizgili özgürlüğünü”

(Karakoç, 2013a: 658).

mısralarıyla vurgulayarak bu ruhani havayı senelerce solduğunu belirtir. Şairin hayatından izler taşıyan/biyografik mahiyetteki bu mısralarda ayın İstanbul şehrine büyük bir manevi hava kattığı görülür. Yıllardır İstanbul’da yaşayan şair, İstanbul’un dokusunda tarihî yapıların nasıl bir rolü olduğunu idrak etmiştir.

Sezai Karakoç, *Alnyazısı Saati* adlı şiir kitabının dokuzuncu şiirinde “bir sultanlar şehri yahut şehirlerin sultanı” şeklinde nitelendirilen İstanbul’u ve bu şehrin İslam milletine ait olduğunu en önemli sembollerinden olan Ayasofya’ya bakışını yansıtır (Dursun, 1999: 35). Karakoç, İslam medeniyetinin en kadim şehirlerinden olan İstanbul’u, şehrin içinde bulunan ve İslam medeniyetinin mimari özelliğini yansıtan camilerle birlikte betimler:

“Sedeflerinden yapılmış İstanbul camilerinin taşları

Beyaz güvercin kanadı köpüklerinde kubbelerini gördüm

Camilerin”

(Karakoç, 2013a: 661).

Karakoç’un şiirde İstanbul’u camilerle ahenkli bir bütün oluşturacak şekilde tasvir etmesi çok önemlidir. Ona göre İstanbul âdeta bir camiler şehridir ve şehirde bulunan her cami şehre ayrı bir manevi hava katar. Karakoç’un hatıralarında yer alan şu ifadeler de bu bağlamda dikkat çekicidir:

“Her caminin ayrı bir ruhaniliği vardır İstanbul’da. Diyelim ki, biri maneviyatın leylak kokusunu taşıyorsa, biri gül kokusunu, bir diğeri başka bir çiçeğin kokusunu duyurur insana.” (Karakoç, 1989d: 6).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Şair, suyun hayat kaynağı olması ve tarih boyunca bütün büyük medeniyetlerin su kaynağı civarında kurulmasından hareketle, "Bilirim atalarımız denizden yaptı bu şehri" mısraıyla denizin İstanbul şehri için önemine dikkat çeker (Karakoç, 2013a: 661). Karakoç'un şu ifadeleri de denizin İstanbul ve İstanbullular için önemini göstermesi bakımından dikkate değerdir:

"İstanbulda deniz yumuşak bir anne gibidir. Bir elhamradır İstanbulda deniz. Denizlerin elhamrası, güzel Helenası. Deniz İstanbulda çıkartma yapmak için kıyıya koşan ikinci dünya savaşı askerleri gibi değil, bir anda bir yeri kaplayan Alman paraşütçüleri gibi değil, sırtlarına en yeni bir hümanizma yüklü arap atları gibi karalara yürür. Deniz İstanbulda sonsuza açılan kapıdır. Herkes koşar, derdini, sırrını ona söyler. İçini ona boşaltır. O, bütün hüznü biçimlerini alır ve 'bilinmeyene' iletir. Onda 'Gaib'e söz söylenir. Bütün yitikler ondadır. O, bir telgraf gibi, sözleri alır ve istenilen yere, mümkün olan sonrasına ulaştırır. Her İstanbullunun denizle ayrı bir konuşma, ayrı bir buluşma tarzı vardır. İstanbulluların gençleri ayrı yerde, yaşlıları ayrı yerde denize randevu verirler." (Karakoç, 1997: 108-109).

Karakoç, ayrıca "Bursa'dan gelen yeşil bu denizi boyadı gökten sonra" mısraıyla da Bursa'nın manevi havasının İstanbul'a sirayet ettiğini belirtir (Karakoç, 2013a: 662). Çünkü ona göre "Bursa mânevî başkentimizdir. Atalarımızın bize bıraktığı en kıymetli mirasın bir minyatürü, bir özü ve bir demetidir." (Karakoç, 2013b: 11). Karakoç, İslam dini ile özdeşleştirilen yeşil renge vurgu yaptığı bu mısralarla İslam milletinin önderliğini yapan Osmanlı Devleti'nin başkentlerinden biri olan Bursa'ya ve bu şehirden İstanbul'a gelen uhrevi havaya dikkat çekerek Bursa'dan gelen İslam medeniyetinin maneviyatının İstanbul'da toplandığını ifade eder.

Sezai Karakoç, yine aynı şiirde "Servî için savaşıyorum çınar için savaşıyorum" mısraıyla İslam kültür ve medeniyetinin sembollerinden olan ağaçlara manevi anlam yükler (Karakoç, 2013a: 664). İstanbul'un benzersiz silüetinde ağaçların ayrı bir önemi vardır. Öyle ki "İstanbul'da mimârinin saltanatına rekabet eden başka güzellik varsa, o da ağaçlardı[r]" (Tanpınar, 2012: 159). Bu bağlamda Halûk Dursun'un İslam medeniyetindeki ağaç kültürünü yansıtan şu ifadeleri de önemlidir:

"Osmanlı çınarı sadece bir ağaç niteliği taşımaz. Hükümlük, devamlılık, sahiplik arz eder. İlk fetholunan yerlere yapılan çeşmeyle birlikte çınar da kalıcılığın ve üstünlüğün bir ifadesi olarak dikilir."

(...)

"İstanbul için bir serviler şehri diyebiliriz. Eski kültürümüzde mezarların şehir içinde olması yaşamla ölümü içiçe kılmanın yanı sıra, mezarlar ve türbelerin servilerle kaplı bulunması yer yer servî kümelerinin meydana gelmesini sağlamıştır." (Dursun, 1999: 199-200).

Karakoç'un bir yazısında İslam medeniyetinde önemli görülen ve değer verilen ağaçlar için kullandığı şu ifadeler de şiirdeki anlamla örtüşmesi bakımından kayda değerdir:

"(...) dev çınarlar, asırlık çınarlar, bize anıt miraslardır; şehirlerimizin ufkunda iman dolu bir göğüs gibi yükselen camilerimiz anıt miraslardır. Saraylar, kervansaraylar, hamamlar, medreseler, çeşmeler, sebiller anıt miraslardır." (Karakoç, 1989b: 1).

İslam medeniyetinin en önemli mimari unsurlarından olan camiler, Sezai Karakoç'un şiirlerine tarihî, mimari ve metafizik boyutlarıyla birer "anıt miras" olarak yansır. Bu camilerden birisi de Kanuni Sultan Süleyman'ın, çok sevdiği oğlu Mehmet'in ölümü üzerine Mimar Sinan'a yaptırdığı Şehzade Mehmet/Şehzadebaşı Camii'dir. Karakoç, "Şehzadebaşı'nda Gün Doğmadan" başlıklı şiirinde Mimar Sinan'ın kalfalık eseri olarak bilinen ve İstanbul'un en güzel camilerinden biri olan Şehzadebaşı Camii'ni işler. Şair, bu şiirinde İslam medeniyetinin önemli unsurlarından

Turkish Studies

“çeşmeler ve camileri aynı görüntü düzleminde şiirine” taşır (Kanter, 2013: 185). Bünyesindeki çeşme, sebil ve türbelerinin birbirini tamamlamasıyla yekpare bir hâl alan cami, manevi bir huzur çağılına dönüşür:

“Lâle gibi çeşmeleri
Menekşeden sebilleri
Türbeleri bir şelâle
Gün doğmadan Şehzadebaşı'nın”

(Karakoç, 2013a: 117).

Karakoç, İslam medeniyetine maddi ve manevi büyük hizmetler eden Yunus Emre, Akşemseddin ve Mimar Sinan'ı, Şehzadebaşı Camii'nde buluşturur. Çeşme, sebil ve türbelerin birbiriyle ahenginden güzide bir eser olan Şehzadebaşı Camii'nin meydana gelmesi gibi, Yunus Emre, Akşemseddin ve Mimar Sinan gibi büyük şahsiyetlerin katkılarıyla dünyanın en güzide medeniyeti olan İslam medeniyeti doğmuştur:

“Külâhıyla Yunus Emre
Sarığıyla Akşemseddin
Kavuşuyla Mimar Sinan
Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda”

(Karakoç, 2013a: 117).

Bu mısralarda Yahya Kemal'in “Süleymaniye'de Bayram Sabahı” şiirinde ön safta görülen “mü'min nefer” örneğiyle yansıtılan tarih ve medeniyette ahenkli bütünlük fikrinin benzeri bir görüşün olduğu görülür.

Şair, ahenkli bir bütün olarak gördüğü medeniyetin en görkemli camilerinden Süleymaniye ve Beyazıt Camilerini de Şehzadebaşı Camii ile birlikte anarak bu medeniyet fikrini bir kez daha vurgular:

“Kızaran ufka selâm
Süleymaniye'den Beyazıt'tan
Mutlaka olmak isterim
Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda”

(Karakoç, 2013a: 118).

Karakoç, “Köpük” şiirindeki “Gün doğmadan kiralık ev aradım Şehzadebaşı'nda/ Geceye bir kartal gibi çarparaktan/ İsa bu gelip konmuş elime Ayasofya'dan” mısralarıyla da Şehzadebaşı Camii ve semtinin manevi olarak önemini vurgular (Karakoç, 2013a: 139).

Sezai Karakoç *Taha'nın Kitabı* şiirinde Taha ve Eyüp Sultan örneğinde manevi kimliğiyle öne çıkan İstanbul'un insanlara yaptığı tesire dikkat çeker:

“Sanki tam şimdi doğmaktasınız Eyyub Sultan'da
Deniz de yeni çivilenmiş çamaşırı
O yarı yanık sisiyle
Evin içine kadar yükselmekte
Sanki tam şimdi Taha
Bir kere daha doğmakta,

Yeniden bir kere daha doğmakta
Eyyûb Sultan'da Eyyûb Sultan'da"

(Karakoç, 2013a: 334-335).

Eyüp semtinin manevi havası, Eyüp Sultan'ın maneviyatı çoğu insana manevi âlemi hatırlatır; sabrı, tevekkülü, azim ve kararlığı öğretir. Birçok insan bu tür mekânlardan etkilenip yeniden doğuş yaşar. Tüm bu özellikleri ile Eyüp, "asırlarca bir irfan kaynağı" olmuştur (Yahya Kemal, 1995: 8).

Sezai Karakoç, aynı şiirinde âdetâ İstanbul'u çepeçevre saran tarihî mezarlıkların, şehrin dokusundaki önemine/şehre kattığı manevi havaya dikkat çeker:

"Bir gün bir tabutla birlik çık Edirnekapı'dan
O yerin kokusunu alırsın taşlardan topraklardan
Ezip büzerek Üsküdar sokaklarını
Tadarsan yudum yudum
Karacaahmet sularını"

(Karakoç, 2013a: 315).

Din merkezli şekillenen şehirlerde mezarlıklar korunur ve bu mekânlara ahirete açılan kapılar olarak bakılır. Her biri tarihî eser örneği olan mezarların bulunduğu bu semtler uhrevi mekânlar olarak nitelendirilir. Karakoç'un mezarlıklarla ilgili şu ifadeleri dikkate değerdir:

"Mezarlıklar, bir şehrin canlı, somut tarihidir. Hele bizim gibi biyografi yazmada cömert olmayan, aşırı tevazu ve mahviyetkârlık sebebiyle nice değerlerin hayatının meçhule gömüldüğü bir ülkede, tarihî mezarlıklar, çok daha büyük bir önem kazanmaktadır. Bir mezar taşının üstündeki bir başlık işareti, kavuk mu, sarık mı, külah mı, fes mi olması bize o zatın mesleği ve toplum katı hakkında bir fikir vereceği gibi ölüm tarihi, mezar kitabesindeki bir iki satır bize o şahsı tanıtmakta altın kadar değerli bir anahtar bilgi sağlar. Hele bazı uzmanlar, mezar taşları arasında bağ kurup çağdaş olanları birer cetvelde derleyip toplasalar, tarihimizin nice karanlık olayı aydınlanabilir. Bir de bunlara evlerde çürüyen, kaybolan şecereleri ya da ailenin geçmişine ait belgeleri eklersek, yiten bir tarihin duygusuz şahidi olduğumuz apaçık ortaya çıkar." (Karakoç, 1989e: 6).

Sezai Karakoç "Kız Kulesi'ne Gazel I" başlıklı şiirinde Kız Kulesi'ni Doğu/ İslam medeniyetinin bir sembolü olarak şiirine taşır. Ona göre uğurlu bir saat gelecek ve Kız Kulesi bir zafertaki gibi yükselecektir. Kız Kulesi'nin zafertaki olarak yükselmesi İslam medeniyetinin yeniden dirilişine işaretler:

"Bir gün bir uğurlu doğu saatinde
Kızkulesi bir zafertaki gibi yükselir"

(Karakoç, 2013a: 619).

Karakoç buna benzer bir ifadeyi *Alınyazısı Saati* şiir kitabının onuncu şiiri olan "Kızkulesi'ne Gazel II" şiirinde "O yalnız ve yalnız islâmın dirilişine işaret / Bir şehâdet parmağı gibi yönelmiş Tanrı'ya" mısralarıyla verir (Karakoç, 2013a: 666).

Şair, dalga ve rüzgârla sallanan kulenin eteklerini gelecek nesiller için en güzel beşik olarak ifade eder. Kız Kulesi aynı zamanda İslam medeniyetinin en güzide örneklerinden ve gelecek nesillere bırakılacak önemli eserlerden biri, "Gelecek oğullar için beşiklerin en güzeli"dir (Karakoç,

2013a: 619). Şair, İslam medeniyetinin yeniden dirileceği gün çocukların ve Kız Kulesi'nin mutlu hâlini görmek için güneşin bile doğmaya can attığını ifade eder:

“Güneş der ki: yeniden doğmağa değer
O günü o kuleyi o çocukları görmelidir”

(Karakoç, 2013a: 619).

Sezai Karakoç, aynı şiirinde Kız Kulesi'ni “Ölümden korkuşun sembolü olan/Ölümden kurtuluşa yol arayan” bir mekân olarak betimler (Karakoç, 2013a: 665). Karakoç, Kız Kulesi'nin efsanevi hikâyesine atıfta bulunarak folklorik öğeleri sembolik bir şekilde şiirine taşır:

“Zehiri saklayan incir tatlılığında
Yılanı saklayan meyve sepetinde”

(Karakoç, 2013a: 665).

Karakoç, “Denizin ortasında yükselmiş ışık anıtıdır o/ İslâmın denizden güneşe yükselen sütunu gibi” mısralarıyla da efsanelerle süslenen fiziki bir yapı olan Kız Kulesi'ne manevi anlamlar yükleyerek onu âdeta İslam'ın bir nişanesi olarak gösterir (Karakoç, 2013a: 666). Karakoç'a göre Müslüman şehirlerde bulunan yapılar da Müslümandır. Nitekim şair, İslam ile özdeşleştirdiği Kız Kulesi'nin dış görüşünü şehâdet parmağını havaya kaldırmış bir Müslüman olarak betimler:

“Bizans dirilmek için ummasın ondan medet
O yalnız ve yalnız İslâmın dirilişine işaret
Bir şehâdet parmağı gibi yönelmiş Tanrı'ya”

(Karakoç, 2013a: 666).

Karakoç, “Bizans İstanbul'unun karanlıklığıyla, Osmanlı İstanbul'unun aydınlığını” karşılaştırdığı şiirinde şehâdet parmağını havaya kaldıran Müslüman portresiyle Kız Kulesi'nin İslam medeniyetinin bir unsuru olduğunu vurgular (Karakoç, 2013a: 178). Müslüman bir yapı olan Kız Kulesi, Galata Kulesi'ne nur göndererek onun üzerinde bulunan Ceneviz ve Bizans karanlığını siler. Kız Kulesi'nin her akşam duyduğu ezan sesi ve ruhlara verdiği maneviyat, bu yapının İslam nişanesi olduğunun kanıtlarındandır. O, İslam medeniyetinin aydınlığa ulaşması için edilen bir dua niteliğindedir. Şair, Kız Kulesi'nin Şark medeniyetini, Galata Kulesi'nin ise Batı medeniyetini sembolize ettiği yorumunu yapar. Ona göre Şarkın gizemine/büyüsüne sahip olan Kız Kulesi'nin bu özellikleri, Galata Kulesine de tesir edecektir:

“Kız Kulesi Galata Kulesine nur gönderir
Giderir Ceneviz karanlığını
Bizans karanlığını her sabah
Her akşam sularda duyduğu müslüman ninnisiyle
Kazır büyü konuşmasını ruhumuzun derinliklerine
Yayar Semerkant kokulu ceviz yaprağı akşamını havaya
Yeşil bir duadır o en büyük aydınlığa”

(Karakoç, 2013a: 666).

Sezai Karakoç “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” manzumesinde “Gölgendi gecemi aydınlatan eşsiz lâmba/ Hep Kanlıca'da Emirgân'da/ Kandilli'nin kurşunî şafaklarında” mısralarında İslam medeniyetinin başkenti olan İstanbul'un her semtinde medeniyetin manevi dokusunu oluşturan ve izlerini taşıyan unsurları bulmanın mümkün olduğunu ifade eder (Karakoç, 2013a: 432).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Karakoç'un bu şiirdeki "Güneşin sarardığını gördüm Konstantin duvarında" mısraıyla İstanbul'un fethine işaret etmesi olasıdır (Karakoç, 2013a: 433). Konstantin duvarında güneşin sararması, şehri çevreleyen surların kuşatma sırasında yıkılarak İstanbul'un fethedilmesi ve İslam güneşinin şehre girmesi şeklinde yorumlanabilir.

Modernleşme ve Değiş(mey)en İstanbul

Sezai Karakoç, "yeryüzündeki büyük şehirler arasında birbirinden farklı medeniyetlere başkent olmuş, birbirinden farklı kültürleri koruyan ender bir yapı[ya]" sahip olan İstanbul'da modernleşme ve şehircilik faaliyetleri adı altında yapılan medeniyet kıyımına tepki gösterir (Okay, 2002: 242). Ona göre, bu faaliyetler İstanbul'u kendi kimliğinden ve "başkentler başkenti" olma vasfından koparmak için bilinçli bir şekilde yapılmaktadır:

"Biz, İstanbulu İstanbul olmaktan çıkarmak istedik. İstanbulu mesajsızlaştırdık. Onu, herhangi bir büyük şehir yapmak için elimizden ne geliyorsa yapıyoruz. İstanbulu İstanbulsuzlaştırıyoruz." (Karakoç, 1997: 109).

Karakoç, âdeta işlenen cinayetin sorumlularından hesap sorar şekilde kullandığı ifadelerle şehri bu hâle getirenlere tepkisini sert bir şekilde dile getirir:

"Şimdi İstanbul'u yıkıyor, çerçöp haline getiriyor, sorumsuzca koca çınarlarını ve çamlarını deviriyor ve onu bir yandan koca bir beton yığını, öte yandan yılan gibi uzayan bir işporta çarşısı haline getiriyorsak, farkında olarak olmayarak, ya da farkında olunmasına bile değer vermeyerek, ruhumuzu ifşa ediyoruz. Diyoruz ki: ruhumuz, büyük siteye lâyık değil. O ancak çerçöpten bir yuvada barınacak çaptadır." (Karakoç, 1995: 204).

İstanbul'un modernleşme ve şehirleşme sürecinde yapılan yanlışları hatıralarında anlatan Karakoç, şehrin tarihi ve manevi değerlerinin yok edilmesinin sonucunda oluşan tablonun vahametini şu ifadelerle aktarır:

" (...) 1950'den sonra da bilinçsiz bir tahrip, şehirlerimizin tüm tarihi varlığını yok etmeğe yönelmiştir. Binlerce yıl önceki eski medeniyetlerin kalıntılarını yer üstüne çıkarıp onlara hayatîyet kazandırırken, yerin üstündeki kendi medeniyetimizin, Selçuk ve Osmanlı medeniyetlerinin eserlerini yok ettik ve ediyoruz. Arsa kazandırmak ya da taşından yararlanmak için, İstanbul'da da gözümüzün önünde nice mezarlıklar yok edildi. Nice binalar yıkıldı.

Bir de buna ağaçların kesilip yok edilmelerini eklerseniz, faciannın derecesini bir parça anlarsınız. Ağaç, orman ve tabiat tahribatı, iklimin tamamen değişmesine yol açtı. Tarihi eserlerin, mezarlıkların yok edilmesi, yanlış eğitim ve hele kişiliksiz ve taklitçi televizyonun korkunç yayını, bütün boyutlarıyla bir ülke ve bir milletin gidip yerine bir başkasının gelmesine sebep oldu. Geçmişten bu kadar kopmuş, geçmişine bu kadar yabancılaşmış başka bir ülke yok. Halkımız, bu aydın sapmasının yol açtığı "manevi ölüm"e direnip duruyor. Ama giderek direncini yitiriyor. Bir mucize olup da bu gidişe dur denmezse, tarihe karışmamız mukadderdir." (Karakoç, 1989e: 6).

Sezai Karakoç, modern dönem İstanbul'unda modern öncesi döneme ait birçok maddi-manevi değerini kaybolmasıyla "bir şehrin şahsiyetinin müşahhas görüntüsü" olan silüetinin bozulmasından büyük üzüntü duyar (Okay, 2002: 235). Ona göre İslam medeniyetinin özelliklerini yansıtan en önemli unsurlar modern dönemle birlikte anlamlarını yitirmeye yüz tutmuştur. Karakoç'un şu ifadeleri bu bağlamda önemlidir:

Turkish Studies

“Çeşmelerinin suyu akmaz. Duvarlarındaki yazıları kimse okuyamaz. Öyle camileri vardır ki, cami olarak kullanılmaz. Gittikçe İstanbulla aramıza buzlu bir cam giriyor. Biz onu anlamıyoruz, o bizi. Ve görüşemiyoruz.” (Karakoç, 1997: 109).

Sezai Karakoç, bazı şiirlerinde İslam medeniyetinin başkenti İstanbul’un kadim kültür ve medeniyetinin özelliklerini yansıtan en ünlü mekânları şiirine taşır. Şairin *Şahdamar* adlı şiir kitabında yer alan “Kapalı Çarşı” şiiri de bunlardan biridir. Turistler tarafından da çokça ziyaret edilen İstanbul’un en önemli çarşısı olan Kapalı Çarşı, “eskiyi ve Şark’ı kuvvetle hatırlatması, bundan dolayı da sembolik bir mânâ taşıması” bakımından şiirlerinde geleneklerinden yararlanan birçok şair gibi Sezai Karakoç’un mısralarında da kendine yer bulur (Kaplan, 1984: 360). Şair, kapalı kapılar ardına itilerek unutulmuş/hafızalardaki izleri sadece bir rüya kadar kalmış İslam medeniyetini Kapalı Çarşı örneğiyle verir. Mehmet Kaplan’a göre de “Kapalı Çarşı’ya, bizim eski medeniyetimizi temsil eden bir mana vermek mümkündür.” (Kaplan, 1984: 361). İçerisinde kendisini kapalı kapılar ardına itenlere öfke, kadim medeniyeti unutmuyarak, yaşatmaya ve canlandırmaya çalışanlara ise af duyguları besleyen Kapalı Çarşı, İslam medeniyetinin temsilcisidir.

Sezai Karakoç, “İstanbul’un Hazan Gazeli” başlıklı şiirinde de modern dönem İstanbul’unu maziye duyduğu özlem duygusuyla anlatır. Geçmişte güzel günler gören İstanbul artık hazanını yaşamaktadır: “Bir zamanlar uygarlık baharını ve yazını yaşamış İstanbul şehri şimdi hazan mevsimini yaşamaktadır. Medeniyete armağan ettiği mimarî eserleriyle, inşa ettiği sosyal kurumlarıyla hazan mevsimi gibi sararıp solmuş, harabeye dönmüştür.” (Genç, 2015: 516).

Modern dönem İstanbul’unda plajlar “Batı tarzının bir kavramıdır ve çağdaşlaşmanın bir göstergesi olarak plaja gitme bir yaşam etiketidir. Modern yaşamın bir gereği olarak plaja gitme bir üstünlük olarak algılanmış, plaja gitme Batı uygarlığına mensubiyetin algısı kabul edilmiştir.” (Genç, 2015: 519). Şair, modern dönem İstanbul’unda Batı medeniyetine mensubiyetin göstergesi olan plajlar özelinde bir modernizm eleştirisi yaparak “kinaye ile bu yerlerdeki yaşama tarzına itiraz e[der].” (Genç, 2015: 517). Karakoç’un modernizm ve Batı uygarlığı eleştirisi yaptığı mısralarda çok net şekilde görülen “[L]ale devri İstanbul’una bir özlem vardır.” (Genç, 2015: 517).

“Ne yapacaksın plaj yerlerini

Gidelim Kâğıthane’ye Sâdabat harabelerine”

(Karakoç, 2013a: 618).

Karakoç, İslam medeniyetinin başkenti İstanbul’da bu medeniyetin en önemli sembollerinden olan çeşmeler özelinde geçmiş döneme duyduğu özlemi dile getirir. İstanbul çeşmelerinden artık su akmasa da şair ümitsizliğe kapılmaz, aksine ağzını kurumuş çeşmelere dayar. Çünkü o dirilişin yine İslam medeniyetine dönmekle olacağına inanır. Bu şiirde de İslam medeniyetine dönmek/sırtını dayamak kurumuş kurnalar imgesiyle dile getirilmiştir: “Sular kurnalardan akmasa da ümitvar olunup ağızlar o kurnalara dayanmalıdır” (Genç, 2015: 521).

“Şâd etmek için Nedim’in ruhunu

Ağzımızı dayayalım kurumuş çeşmelerine”

(Karakoç, 2013a: 618).

Şiirlerinde metinlerarası ilişkiler yöntemine sıklıkla başvuran Karakoç, bu şiirinde de Nedim’in ünlü şarkısına anıştırma yaparak İstanbul ekseninde geçmişteki İslam medeniyeti ile modern dönemi karşılaştırır. Kültürel birikim gerektiren “Örtülü söylem” örneği olan anıştırma yöntemi ile yazılan şiirde modern hayatın unsurları ironik bir üslupla anlatılmıştır (Aktulum, 2000: 109). Şiirde “Nedim’in ünlü şarkısındaki ‘İzn alup cum’a namazına deyü mâderden’ mısraının çağrışımı ‘Cuma namazına gidelim onun yerine’ mısraı bağlamında bir ironik anlam kazanıp özgün

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

bir imge yaratılmıştır. Nedim için çağının kaçma bahanesi Cuma namazı iken yeni zamanların kaçma göstergesi, sinemadır artık. Şiir adına mükemmel bir söylemdir, iki farklı medeniyetin İstanbul ekseninde yaşayan bireyinin açmazını açmada fevkalade yüksek bir seviyedir” (Genç, 2015: 517).

“Sinemaya gidiyorum” de annene
Cuma namazına gidelim onun yerine”

(Karakoç, 2013a: 618).

Karakoç, yine bu şiirde kendisine göre İslam medeniyetinin ne kadar yüksek derecelere eriştiğini gösteren güzide mekânlar olan Sultanahmet ve Süleymaniye gibi camileri mısralarında özellikle anar. Böylece modern dönem ile birlikte insanların medeniyet unsurlarına ve özellikle de dini hayat tarzından uzaklaşmasına, insanların güzide mabetleri ihmal etmesine eleştirel bir bakış açısı getirerek insanları tekrar medeniyetin öz değerlerine dönmeye çağırır:

“Bakalım hayranlıkla Süleymaniye’ye
Sultanahmed kubbe ve minarelerine”

(Karakoç, 2013a: 618).

İslam medeniyetinin bütün unsurları modern dönem ile birlikte ihmal edilmiş ve insanlar kendilerini medeniyete bağlayan değerlerinden uzaklaştırılmıştır. Bu bağlamda İlhan Genç’in tespitleri dikkat çekicidir:

“Yeni modern hayat tarzı bu mabetleri ihmal etmiş, artık bireyler eskisi gibi camilere dönüp bakmaz ve gitmez olmuştur. Neredeyse, insanlığın mirası olan İstanbul’un başta Süleymaniye ve Sultanahmet camileri gibi yüksek mimarî eserler onlar için sıradan ve eski binalardır. Oraya niçin gidildiği veya gidileceği bilinmez. Modern insanın ilgi alanı içinde daha çok dünyevî kavramlar yer almış, yaşamdan haz alma felsefesi öne çıkarılmıştır. Karakoç, Nedim’in ‘gülelim, oynayalım, kâm alalım, içelim, görelim, gidelim’ davetleri yerine ‘bakalım’ eylemini tercih etmiş, hatta ‘mabetlerin içine girelim namaz kılalım’ bile diyememiştir. Elbette korktuğundan değildir bu çağrı, sadece modern insanı o medeniyetin başkenti İstanbul’un bu iki ünlü mabedine, onların kubbe ve minarelerine hayranlıkla şeklen de olsa barıştırmak, dönüp bakabilmektir.”(Genç, 2015: 522).

İslâm medeniyetinin başkenti, başkentler başkenti olan İstanbul’un modern dönemde hem doğal güzellikleri hem de tarihi yozlaştırılarak yok edilmeye çalışılmıştır: İlhan Genç’in bu konudaki ifadeleri çarpıcıdır:

“İstanbul’un hem tarihi, hem de tabiatı kaybolmuştur, yeni hayat tarzı çok tahripkârdır, her semt önce kaosa dönerek hiçbir estetiği olmayan yerleşim mekânlarına dönmüş ve sonrasında da göklere yükselen binalarla içinde yaşanmaz bir hâl almıştır. Şairlere ilham kaynağı olan güzelliklerinden bir bir uzaklaşmış, neredeyse şehir, kötü kötü apartman silüetlerine ve gecekondu keşmekeşliğine dönmüştür. Osmanlıdan ‘tevarüs’ eden tarih abideleri, temelinde Osmanlı düşmanlığına dayalı ‘eskiyi yıkın’ parolası söylemi sayesinde, yol geçme bahanesiyle ya yıkılmış ya da yıkılmaya terk edilmiştir.”(Genç, 2015: 523).

Sezai Karakoç’un hatıralarında yer alan şu ifadeler de hem şiirin çözümlenmesi hem de şairin bu konudaki görüşlerini yansıtmaları bakımından çok önem teşkil etmektedir:

“İstanbul’a geldiğimden bugüne kadar, hangi sokağa, hangi semte taşındımsa, geceli gündüzlü inşaat gürültüsünü dinlemişimdir. Nihayet, tüm İstanbul bir beton şehri oldu çıktı. Birbirinden son derece farklı olan semtleri de birbirinin aynı oldu. Eskiden, bir semtine bir

müddet gidilmemişse özlenirdi o semt. Şimdi o özelliği de kalmadı şehrin.” (Karakoç, 1989c: 8).

Karakoç, modern dönemde şehrin getirildiği bu duruma isyan eder. Şiirde İstanbul’u âdeta ölmek üzereymiş gibi betimleyerek şehir tamamen bozulmadan güzelliklerini görmek istediğini ifade eder:

“İstanbul’un kaybolan geçmiş tarihini tabiatını
Son kez tadalım başlamadan ahiretin seferine”

(Karakoç, 2013a: 618).

Sezai Karakoç, İstanbul’u içinde hem dünyayı hem de ahireti barındıran bir şehir olarak tasvir eder. Ona göre İstanbul tüm zarafeti, şaşası ve çekiciliğiyle dünyadan daha dünya bir şehirken, içinde bulunan geçmiş medeniyetlerin unsurları hatta mezarlıkları ile ahiretten daha ahiret bir şehirdir. Divan şairi kasidelerine benzeyen İstanbul, tüm bu özellikleri ile dünyada tektir:

“Dünyadan daha dünya ahiretten ahiret
Bir kent ki benzer divan şairi kasidelerine”

(Karakoç, 2013a: 618).

Bu bağlamda İlhan Genç’in yukarıdaki mısraları destekler mahiyetteki şu ifadeleri kayda değerdir:

“Bu şehir ‘dünyadan daha dünya’ bir yaşama çekiciliğine sahiptir, insan o şehrin güzellikleri karşısında yaşama sevinci içinde olmuştur, asla bedbinleşmez, kötümser duygular taşımaz. Ama aynı zamanda da ‘ahiretten daha ahiret’ bir şehir olarak faniliği en çok o şehir hissettirir. Bir zamanlar başka uygarlıkların yaşadığı İstanbul bu yaşanmışlıkları surlarıyla, Ayasofya’sıyla, su kemerleri Bizans’ı; Topkapı Sarayı, Süleymaniye, Sultanahmet camileriyle, Kapalı çarşılarıyla Fatih’i, Yavuz’u, Kanûnî’yi, Genç Osman’ı gösterir, insan dünya ile ahiret arasında gidip gelir. Dünyanın başka şehirlerinde de ya dünya ya da ahireti hatırlatan göstergeler çoktur, ama İstanbul her iki özelliğiyle insanı şaşırtır, çatıştırır.”(Genç, 2015: 524).

Sezai Karakoç, İstanbul’un İslam medeniyeti başkentliğini yaptığı geçmiş dönemi ile kendi kimliğinden uzaklaşan modern döneminin zıtlığını vurguladığı bu şiiriyle İslam medeniyeti ile Batı medeniyeti arasında önemli bir karşılaştırma yapar.

Sezai Karakoç, *Alın yazısı Saati* şiir kitabının dokuzuncu şiirinde İstanbul’un ve İslam medeniyetinin en önemli sembollerinden biri olan Ayasofya’ya dikkat çekerek şehrin kaybolması ile birlikte II. Selim, III. Mehmet ve III. Mustafa ile birçok şehzadenin türbesinin bulunduğu Ayasofya’nın da kimliğini yitirdiğini belirtir:

“Ve derken birden karaya sıçradım Ayasofya
Padişah türbeleriyle örtülmüş maskelenmiş şehzade mezarlarıyla
Kayboldu o deniz o kentle birlikte Rabbim bildir bana olup biteni
O yeşil ötesi ışığı o güneşi tahlil eden su çizgisini”

(Karakoç, 2013a: 662).

Karakoç, modern dönemde ruhunu yitirmiş olan İstanbul’un durumuna ve şehrin en önemli unsurlarından olan Ayasofya’nın müzeye çevrilmesine çok üzülür. Şair, çarşıta olma hâli süren İslam medeniyetinin sembollerinden Ayasofya’nın âdeta kadavra hâline geldiğini, karanlık güçlerin üstüne kara bulutlar gibi çöktüğünü şu mısralarla ifade eder:

Turkish Studies

“Kalk ve kavra ruhum bir kadavra gibi olan bu göksel yapıyı
Bir kartal taşırken yere düşürmüş
Ve kalakalmış kaldığı yerde
Sonra karanlıklardan çıkan kargalar türemiş üstüne
Yemişler ötesini berisini”

(Karakoç, 2013a: 662).

Karakoç'un burada kartal kelimesini kullanması dikkat çekicidir. Tarih boyunca birçok devletin kullandığı kartal sembolü, Türk devletlerinin bazısında da çeşitli anlamlara gelecek şekilde, özellikle de iktidarın simgesi ve “uğur getiren bir sembol” olarak kullanılmıştır (Ögel, 1972: 1135). Bu mısralarda Ayasofya'nın kartal tarafından yere düşürülmüş olarak resmedilmesi ile devletin Ayasofya'yı koruyamayacak kadar güçsüz durumda olduğu söylenmek istenmiş olabilir.

Şair, medeniyetin manevi yanını oluşturan ve düştüğü yerden kaldırılmayı bekleyen Ayasofya'yı Allah'a açılan kapılarının kapatılmasından dolayı kızgın şekilde betimler:

“Ey kozmiğin kemirdiği bir kent gibi yükselen yapı
Ey Allah'a açılan ve kapanan ulu kapı
Bir at gibi soluyorsun kulelerinle
Deniz öfkenin köpükleriyle benekli”

(Karakoç, 2013a: 663).

Karakoç, tüm bu kötü duruma karşı yılgınlık göstermez, Ayasofya'yı yeniden aslına döndürmek ister. Ayasofya tekrar camiye döndüğünde ölmüş durumdaki İstanbul kenti yeniden canlanarak “Tanrı şehri” olacaktır:

“Şehrimizin alınına özgür Tanrı aşkını yazmak
İstanbul'u yeniden Tanrı şehri yapmak
Bunun için savaşırım ben”

(Karakoç, 2013a: 663).

Sezai Karakoç yine aynı şiirde kendisinin de İslam medeniyetini oluşturan ataları gibi savaşçı olduğunu belirterek İslam milleti için kendisini feda edeceğini söyler. Karakoç, “İslâm'ın Üç Atlısı” olarak nitelediği Şam, Bağdat ve İstanbul'u yine birlikte anarak bu şehirlerin İslam medeniyeti için olan önemlerine vurgu yapar:

“Savaşçıyım ben atalarım gibi
İstanbul için savaşırım
Bağdat'ın dervişlik ortağı
Şam'ın kılıç kardeşi
Olan İstanbul için”

(Karakoç, 2013a: 664).

Karakoç, İslam medeniyetini diriltmek için girilecek mücadelenin zaferle sonuçlanacağına gönülden inanır. Bununla ilgili bir yazısında şunları söyler:

Turkish Studies

“İnanmış bir millet olarak, Ayasofya’yı kendi yüce ismine kavuşturursak, Allah’ın, bizi görünmeyen kuvvet ve kudret hazineleriyle zafere kavuşturacağından hiç şüphemiz olmasın” (Karakoç, 1989a: 20).

Şairin Ayasofya’nın kendi yüce ismine kavuşacağına inancını belirten şu mısralar ise yukarıdaki sözlerinin nazma dökülmüş hâlidir:

“İstanbul olacak yine gerçek özgürlüğün türküsü
Kıyamete kadar söylenecek türküsü”

(Karakoç, 2013a: 664).

Sezai Karakoç, “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” başlıklı dört bölümden oluşan şiiri ile İstanbul özelinde İslam medeniyetinin harap durumdaki hâlinden duyduğu üzüntüyü dile getirir. Şairin duyduğu ve mısralarına yansıttığı hüznün âdeta ağıt hâlini alır. Turan Karataş bu şiire ilişkin olarak şu açıklamayı yapar:

“Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” başlıklı dört bölümlük uzun şiirde, Kutlu Peygamberin insanlığa miras bıraktığı İslam uygarlığının çağımızdan sürgün edilmesine yakılan bir ağıt sesi duyulur. Bir özlem ağıtı olan şiirdeki ‘dualist’ yapı ve imgelerin çağrışım zenginliği, çağdaş bir kaside gibi ona na’t vasfı da kazandırır. Çok görünen bir katmanda da şairin şiiri yazdığı yıllarda İstanbul’a duyduğu kavurucu hasret dile getirilir” (Karataş, 2013: 319).

Sezai Karakoç, “Üçüncü Ayın” şiirinde modern dönemde şehirlerdeki çarpık kentleşme ve buna bağlı olarak yerleşim yerlerinin silüetinin bozulmasına dikkat çeker. Karakoç’un bu hususta hatıralarında yer alan şu ifadeler de dikkat çekicidir:

“İstanbul’u arıyorum, ama İstanbul boyuna kayboluyor sanki anlamıyla, Venedik’in fizik olarak battığı gibi, batıyor. Sanki bir gün elimizde, kaybolan, batan bir kuştan kalan tüyler gibi bir kaç şey kalacak İstanbul’dan diye bir duygu yeyip bitiriyor içimizi.” (Karakoç, 1988: 7).

Modernleşmeye Karşı Direnen Kadim ve Manevi Yapılar Olarak Çeşmeler

Sezai Karakoç’un şiirlerinde şehir mimarisi ve estetiği için önemli bir yere sahip olan çeşmeler oldukça geniş yer tutar. Öyle ki şairin uzun bir manzumesinin adı “Çeşmeler” başlığını taşımaktadır. Şairin *Çeşmeler* manzumesinin ilk şiiri, Osmanlı devlet adamı ve tarihçisi Silâhtar Mehmet Ağa tarafından İstanbul Beyoğlu’nda yaptırılan Fındıklılı Mehmet Ağa çeşmesi ile ilgilidir. Karakoç, İslam medeniyetinin başkenti İstanbul’da, bu medeniyetin oluşmasında tarihî, mimari ve sanatsal yönleriyle önemli rol oynayan çeşmelerden biri olan Fındıklılı Mehmet Ağa çeşmesini şu şekilde tasvir eder:

“Fındıklılı Mehmet Ağa
Çeşmesi
-Silâhtar Tarihi’nin yazarı-
Yenilmez karpuzlar
Acı salatalıklar yıkamıştım suyunda
İçilmez
Bozuk suyunda”

(Karakoç, 2013a: 464).

Turkish Studies

Şair, bu mısralarıyla çeşmenin kendisinin özelinde Müslüman halkın hayatında nasıl bir yere sahip olduğunu ifade eder. Şair, Beyoğlu'nda atıl halde bulunan Fındıklılı Mehmet Ağa çeşmesinin insanlar tarafından âdeta bir ölü gibi görülmesi, yok olmaya terk edilmesi örneğiyle medeniyet unsurlarının hor görülmesine sitem eder. Beyhan Kanter de "Sezai Karakoç, çeşme metaforu ile topluma hayat veren geçmişin yok sayılmasına, tahkir edilmesine karşı eleştirel bir söylem geliştirir" diyerek temizliği imanın yarısı olarak gören Müslüman/Türk toplumunda çeşmelere nasıl bir işlev yüklendiğine dikkat çeker (Kanter, 2013: 187). Şaire göre insanların düşüncesinin aksine İslam medeniyetinin temsilcisi olan çeşmeler ve çeşmenin aşağısında bulunan yatır canlı, medeniyetine sahip çıkmayan, aşağılayan ruhsuz insanlar ise asıl ölü olan kişilerdir:

"Ölüydü insanlar
Yalnız yaşıyordu o yatır
Ve o çeşme"

(Karakoç, 2013a: 464).

Sezai Karakoç, *Çeşmeler* adlı manzumesinin ikinci şiirinde "Eski zaman kartvizitleri" şeklinde betimlediği, kadim medeniyetin temsilcileri olan eski zaman çeşmelerini anlatır (Karakoç, 2013a: 465). Şair, modern dönemde kıymeti bilinmeyen, yıkılıp tahrip edilerek unutulmaya terk edilen çeşmeleri ve üzerlerindeki kitabeleri "geçmiş bugüne taşıyan" bir unsur olarak görür (Kanter, 2013: 186). Onları ölümsüz olan uygarlığın birer temsilcisi sayar:

"Terkedilmiş unutulmuş
Eski zaman çeşmeleri
Ruhumun hiyeroglifleri
Gönlümün çözülmez şifreleri
Ölümsüz bir uygarlığın
-Ah, ne çelişki –
Ölümsüz, kitâbeleri
Çeşmeler"

(Karakoç, 2013a: 465).

Karakoç'un bu mısralarında ölümsüz olarak gördüğü İslam medeniyetinin o anki hâline üzüldüğü görülür. O, İslam medeniyetinin unsurlarını terk edilmiş, unutulmuş çeşmelerde arayarak gönlünü ve ruhunu ferahlatma/teselli bulma isteğindedir. Bu bağlamda Beyhan Kanter'in yorumu çarpıcıdır:

"Özellikle İstanbul'un Osmanlı tarihine ve 'mümin çehresine' yönelik vurgularını çeşmeleri ayraç içine alarak yansıtan şair, geçmişin izini çeşmelere sinen tarihsellikte ve İslam/Osmanlı medeniyetinin estetik zevkini yansıtan mimaride arama eğilimindedir." (Kanter, 2013: 186).

Karakoç, tarihselliğin sindiği eski zaman çeşmeleri ile çeşmelerin kitabelerine tarih düşen eski şairler arasında benzerlik kurarak onları toplumun merkezinde birer medeniyetin temsilcisi olarak görür. Şair, çeşmeler ve şairleri İslam medeniyetinin tarihî, mimari, edebî ve sanatsal yönünü oluşturması bakımından birbirine benzettiği gibi, bu uygarlık temsilcilerinin sonlarının da aynı olduğunu üzümlere ifade eder:

"Ama ikisinin de alinyazısı en son
Unutulmak terkedilmek
Sırrolmak

Turkish Studies

Ait sayılmak eski uygarlıklara”

(Karakoç, 2013a: 466).

Sezai Karakoç, *Çeşmeler* manzumesinin üçüncü şiirine çeşmeler için “Eski zamanların durmuş saatlarıdır” benzetmesiyle başlar (Karakoç, 2013a: 467). Şaire göre zamanın sürdüğünü, hayatın devam ettiğini belirten saatler gibi çeşmeler de medeniyetin sürdüğünü, devam ettiğini gösteren unsurlardan biridir. Ancak artık neşeli çocuk cıvıltılarına benzeyen çeşmelerin sesleri kesilerek medeniyet saati durdurulmuş, “geleneksizlik ve hatırasızlık modern kentin özelliği olmuştur” (Sağlık, 2009: 311). Âdeta ölüme terk edilen çeşmelerden artık sular akmamaktadır. Şair, bu duruma isyan ederek İslam medeniyetinde çok önemli bir konuma sahip olan çeşmelerin düştüğü durumdan dolayı sorumlulardan âdeta hesap sorar:

“Ne zaman durdular
Kim durdurdu onları
Kim kesti bu neşeli çocukların sesini
Kim susturdu o canım çeşmeleri”

(Karakoç, 2013a: 467).

Şair, çeşmelerin susturulmadan önce/akıyor vaziyette iken çıkardığı sesleri sonsuz bir uygarlığa ayarlı güneş saatlerine benzetir:

“Ruhun ve kaderin güneş saatleri
Sesleri ayarlıydı bir uygarlığın
Tükenmek bilmez çağdaşlığın
Gecelerine oynayan gölgelerine”

(Karakoç, 2013a: 467).

Karakoç, bu benzetmeyi ezan ile birlikte namaza giden insanların abdest almak için çeşmeyi açmasından hareketle yapmış olabilir. Yani çeşme sesleri ezan seslerine ayarlıdır, ezan okununca çeşmeler abdest almak için açılır. Ayrıca gece oynayan gölgeler ifadesinden okunan bu ezanın yatsı ya da sabah ezanı olduğu sonucu çıkarılabilir. Ezan sesleri ile ezanın okunmasıyla birlikte abdest almak için açılan çeşmelerden akan su sesleri ahenkli bir bütün oluşturur. Karakoç, bir yazısında da şehirde oluşan bu ahenge değinir:

“Kurt kuş uykuda iken, şehri uyanık ve mü’min tutan, İslâmdır. Şehrin en yüce noktasından mü’min, gerçek inanışın ilk ve en umumî prensiplerini, açık ve seçik olarak, bıçak gibi keskin, aşk kadar kudretli, merhamet kadar yumuşak, iş kadar hareketli bir formülü, bir kurtuluş plânının ilk taslağını havaya çizer; şehir şahittir. Şehir, çeşmesindeki aydınlık sudan, titrek elektrik direklerine, karatahtasından bahçe hortumlarına kadar bu sesin melodilerini zapteder; şehir, yavaş yavaş değişerek bir insan olur; dinleyen, derinden değişen, bir ağacın kökü kadar girift, bir deniz kadar büyük ve uzun.” (Karakoç, 2015: 47-48).

Şair, İslam medeniyetinin Doğu medeniyeti ile Batı medeniyetinin arasında bir köprü konumunda olduğunu çeşmeler özelinde ifade eder: O, “çeşme imgesi etrafında bütün bir İslam uygarlığını, estetik, mimari ve kültürel boyutlarıyla görüntüler.” (Kanter, 2013: 186). Ancak Karakoç’un zihin dünyasının, hayat görüşünün bir yansıması olarak çeşmeler batıdan ziyade doğuya yakındır, yüzü doğuya dönüktür:

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

“Ruhumun içinde durmadan
Açık gibi duran batıya
Fakat doğuyla konuşan çeşmeler
Eski zaman inceliklerinin kapısı
Doğunun batının kapısı çeşmeler
Bir yağmur ruhuma çiseler”

(Karakoç, 2013a: 467).

Sezai Karakoç, *Çeşmeler* manzumenin dördüncü şiirinde İstanbul'un hemen her köşesinde bir çeşme olduğunu ve şehirde yaşayan insanların ansızın karşısına çıktığına dikkat çeker. Şair, “Çeşme bir pencere uygarlığa” mısraıyla çeşmelerin medeniyete açılan birer pencere olduğunu ifade eder (Karakoç, 2013a: 469). Ancak uygarlık temsilcisi olan çeşmelerin modern zamanda kıymetinin bilinmemesinden, kapalı kapılar ardına itilerek dışlanmasından “Çeşmeler kapalı kapıları eski günlerin” mısraıyla şikâyet eder (Karakoç, 2013a: 469).

Şair, medeniyetin simgesi olarak nitelendirdiği çeşmeleri, çağ dışı eserler/unsurlar olarak görenlere sitem eder. Karakoç'un bu düşünceleri onun tarih anlayışı hakkında da bilgi verir: “Onun tarih anlayışı biraz da çeşmelerle gün ışığına çıkmaktadır.” (Diclehan, 2015: 425). Ona göre çeşmeler çağ dışı değil, yaşanılan çağın ilerisinde olan bir medeniyetin timsalidir. Şairin mısralarında andığı Ağa Camii yanındaki çeşme de bu medeniyetin güzide örneklerinden biridir. Karakoç'a göre İstanbul; Üsküdar, Tophane, Kabataş, Sultanahmet gibi birçok bölgesinde bulunan çeşmeler ile âdeta bir çeşmeler şehridir. İstanbul'un dört bir yanındaki bu çeşmeler, inşa edildiği çağı geride bırakan medeniyetin göstergesi olan anıtlar gibidir. Şair, birer anıt olarak gördüğü çeşmelerin aynalarında III. Ahmet ve II. Abdülhamid gibi padişahların tuğralarının olduğunu, “Alınlarında tuğraları sultanların/ Sultan Ahmed-i Sâlisin/ Sultan Hâmid'i Sâninin” mısralarıyla ifade eder (Karakoç, 2013a: 470). Sezai Karakoç'un bu mısralarında Osmanlı Devleti'ndeki su kültürü ve vakıf anlayışının yansımalarını görmek mümkündür

Sezai Karakoç, *Çeşmeler* manzumesinin beşinci şiirinde çeşmeleri toplumun panoramasını ortaya koyan çok önemli unsurlar olarak niteler. Şair, “çeşme imgesi etrafında bütün bir İslam uygarlığını, estetik, mimari ve kültürel boyutlarıyla görüntüle[yerek]” bir bakıma “çeşme ve uygarlığı eşitle[miş]” olur (Kanter, 2013: 185-187).

“Çeşmeler eşyanın arkayüzünün
Fotoğrafını çekerler
Olayların geçmiş zamanın
Toplumun ve tarihin”

(Karakoç, 2013a: 472).

Şair, çeşmelerin oluşturduğu panoramaya çevresindeki ağaçlarla birlikte Ayasofya'yı da ekleyerek oluşan görüntüden hareketle İslam medeniyetinin başkenti İstanbul'u ruhların dirileceği, medeniyetin yeniden şahlanışa geçeceği bir mekân olarak niteler:

“Sezai Karakoç için tarihî çeşmeler artık kullanılmayan terk edilmiş birer sanat eseri olmanın ötesinde bir anlam taşırlar. Çeşmeler, Karakoç'un adıyla özdeşleşen ‘Diriliş fikriyatının birer örneğidir.’” (Yazgıç, 2013: 189).

Karakoç, “Kestane ıhlamur ve karaağaçlarla çevrili/ Ayasofya'yı da kat Ruhun Diriliş Kenti” mısralarında da görüleceği üzere İslam medeniyetinin özdeşleştirdiği çeşmeler aracılığıyla

---

Turkish Studies

doğmasını ister (Karakoç, 2013a: 473). O, İslam medeniyetini oluşturan unsurların modern zamandaki terk edilmişlik ve unutulmuşluktan kurtulup üzerlerindeki ölü topraklarını atarak kendi kimliğini bulmasıyla yeniden doğacağına inanır:

“Doğ kendi çeşmeden kendi uygarlığından
Ağacın topraktan
Çiçeğin ağaçtan
Suyun dağdan doğduğu gibi”

(Karakoç, 2013a: 474).

Sezai Karakoç, *Çeşmeler* manzumesinin yedinci şiirinde çeşmelerin sadece tarihî ve mimari sanat eseri olarak medeniyete hizmet etmesinin yanında edebî eserlere kaynaklık ettiğini de ifade eder. Onun şiirinde “[ç]eşmeler suya kavuşturan birer eşya olmanın ötesinde ‘ilham kaynakları’ olurlar.” (Yazgıç, 2013: 190).

Karakoç, *Çeşmeler* adlı uzun manzumenin sekizinci şiirinde “çeşmelerin uyumsuz kaldığı modern zamanla kendi ruhu arasında bir paralellik kurar.” (Kanter, 2013: 186). Şairin kurduğu bu paralellik medeniyet düşüncesinden hareketle hem ferdî hem de sosyal planda bir empatiye dönüşür:

“Ya ben gidip bir çeşmeye kapansam
Ya çeşme bana açılma
Ya çeşme gelip bende kapansa
Ya birlikte bir ağıt olsak
Kurumuş bir ağıt
Kurumuş bir kan gibi
İnsana ve kente”

Karakoç, 2013a: 478).

Bu bağlamda Fatih Andı'nın yorumu da dikkate değerdir:

“Bir yandan şairin kendi şahsi hayat macerası çerçevesinde yaşadığı yalnızlık, bir yandan da çeşmelere sözcülüğünü yüklediği uygarlığın bugünkü toplum tarafından değerlendirilişindeki lakaytlık şairin nazarında bu çeşmelerle hem kendisi, hem de dünya görüşü ve tebci ettiği medeniyet arasında bir benzerlik, bir "eşduyum" kurmasına yol açar. Yani burada hem ferdi, hem de sosyal platformda bir "eşduyum" söz konusudur.” (Andı, 1998: 21).

Şair, insanların medeniyetin yapıtaşlarını oluşturan unsurlara karşı kayıtsız kalmasından şikâyetçidir. Kadıköy Osman Ağa Camii'nin yanındaki çeşme de insanların ilgisizliğinden, değerlerine yabancılaşmasından nasibini alarak âdeta “buruşturulmuş bir kâğıt gibi” kenara atılmıştır. “Sezai Karakoç, çeşme metaforu ile topluma hayat veren geçmişin yok sayılmasına, tahkir edilmesine karşı eleştirel bir söylem” ile kimsenin farkında bile olmadığı medeniyet mirası olan çeşmeden af dilemeye bile yüzleri olmadığını söyler (Kanter, 2013: 187).

Karakoç, İslam medeniyetinin dört yüz yıllık temsilcisi olan Kanuni Sultan Süleyman çeşmesinin modern dönemdeki atıl hâline çok üzülür, çeşmeye yapıştırılan ilân, afiş gibi nesnelere de idam fermanına benzetir. Şaire göre medeniyeti katleden, idam fermanını hazırlayan modern çağ ve bu çağa kendini kaptıran toplumdur: “Sezai Karakoç, İslam uygarlığının temsilcisi olarak yansıttığı çeşmelerin unutulmaya yüz tutmasının sorumlusu olarak modern çağ ve bu çağa yenik düşen toplumu işaret eder.” (Kanter, 2013: 187).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

“Ve sen Kanuni Sultan Süleyman’ın adını taşıyan
Onun kadar alçakgönüllü dört yüz yıllık çeşme
Taşıyorsun her yerinde
“Tamir yapılır” levhalarını
Plastik veya naylondan paslı teneke ve ıvırvıvırdan
Bir takım yeni zaman kolyelerini
Esir olana zincirini taşımak yaraşır bilirsin sen
Hiç bilmediğin bir hayatı öğreniyorsun
Kölelik ve uşaklık bodrumunun gizli dersi
Yapıştırılıyor çile balmumuyla o kutsal alınına
İdam fermanın gibi”

(Karakoç, 2013a: 479).

Sezai Karakoç’un, İslam medeniyetinde ve mimarisinde önemli bir yeri olan çeşmelerle ilgili yazdığı şiirlerden biri de Sultanahmet çeşmesi ile ilgilidir. Şair, “[ö]yle bir sanat eseri ki, insan baktıkça bakmak istiyor” dediği Sultanahmet Camii ve etrafındaki diğer tarihî eserleri bir bütün hâlinde görüntüler (Karakoç, 1990: 9). Çevresi ile bütünlük sağlayan çeşme ile ilgili ifadeleriyle de “İslam uygarlığının hatırlatıcısı olarak yansıttığı Sultanahmet Çeşmesi’ni estetize bir görüntüyle betimler.” (Kanter, 2013: 185).

“Su yerine süs akıyor
Deliklerinden”

(Karakoç, 2013a: 74).

Şair, modern hayatın sembollerinden olan tramvay örneği ile “eski zaman kartvizitleri” olarak nitelendirdiği çeşmelerin, modern zamanda artık hakir görülerek dışlandığı vurguladığı şu mısralarında “ruhsal özellik atfedilen çeşmenin yaşanılan çağın ötelediği sıradan bir yapıya dönüşme yazgısı dile getirilir.” (Kanter, 2013: 185).

“Tramvayın köşeleri sarıdır
Ortasında oturmuş mesut bir sağır
Bütün gün türkü çağırır
Erir çeşmenin iki göz bebeği”

(Karakoç, 2013a: 74).

Karakoç, İslam medeniyetinin unsurlarının dışlanmasına öfkeli. Kendini o kadim medeniyetin bir ferdi olarak gören şair, modern çağın dışladığı çeşmelerle kendini özdeşleştirerek bu durumdan duyduğu üzüntüyü şu mısralarla dile getirir:

“Ben o kanlı kızgın
Gözyaşlarıyım çeşmenin”

(Karakoç, 2013a: 74).

Sonuç

Sezai Karakoç’un “İslâm Medeniyeti’nin Başkenti” olarak nitelendirdiği İstanbul, farklı dönemlerde birçok esere farklı yönleriyle konu olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Örneğin

---

Turkish Studies

Ahmet Hamdi Tanpınar, bu önemli şehri de içeren *Beş Şehir* adlı eseri yazar, Alberto Manguel bu eserden hareketle *Tanpınar'ın İzinde Beş Şehir* isimli eseri kaleme alır; geçmişten bugüne daha birçok eserde İstanbul farklı bakış açılarıyla konu edilmiştir. Sezai Karakoç hem sanatkar hem düşünür yönüyle İstanbul'u birçok cepheden işleyen isimlerdendir. Sezai Karakoç'un İstanbul'u işlediği şiirleri şehir ve medeniyet bağlamında değerlendirildiğinde, şairin yer yer açık ve anlaşılır, bazen de sembolik bir biçimde İstanbul'un tarihî ve manevi yönüne vurgu yaptığı görülür. Karakoç, özellikle *Alınyazısı Saati* şiir kitabının sekizinci şiirinde İstanbul'u, diğer şehirlerden farklı bir yere konumlandırıp ona metafizik bir anlam yükler. Karakoç, İstanbul'u İslam milletinin ruhunu taşıyarak dünyanın karşısına çıkıp, onların oyunlarını bozan hakikat medeniyetinin savaşçısı olarak nitelendirir; gerek şiirlerinde gerekse fikir yazılarında maddi ve manevi medeniyet unsurlarının İstanbul şehrinde ne denli iç içe geçmiş olduğunu gözler önüne serer.

Karakoç'un şehir ve medeniyet ilişkisini konu alan şiirlerinde İslam medeniyetinin en önemli şehirlerinden olan İstanbul'u, şehrin içinde bulunan ve İslam medeniyetinin mimari özelliğini yansıtan camilerle birlikte betimlediği görülür. "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" manzumesinde İslam medeniyetinin başkenti olarak gördüğü İstanbul'un her semtinde bu medeniyet izlerini taşıyan öğeleri bulmanın mümkün olduğunu ifade eder. "Şehzadebaşı'nda Gün Doğmadan" şiirinde görüleceği üzere İslam medeniyetine maddi ve manevi büyük hizmetler eden Yunus Emre, Akşemseddin ve Mimar Sinan'ı, Şehzadebaşı Camii'nde buluşturur. Bu şiirde Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirindeki tarih ve medeniyette ahenkli bütünlük fikrinin benzeri bir görüşün olduğu görülür.

Sezai Karakoç, "İstanbul'un Hazan Gazeli" başlıklı şiirinde modern dönem İstanbul'unu maziye duyduğu özlem duygusuyla anlatır. Karakoç, birçok medeniyete beşiklik ve başkentlik etmiş olan İstanbul'da modernleşme ve şehircilik faaliyetleri adı altında yapılan medeniyet kırımına tepki gösterir. Ona göre, bu faaliyetler İstanbul'u kendi kimliğinden ve başkentler başkenti olma vasfından koparmak için bilinçli bir şekilde yapılmaktadır.

Karakoç, *Çeşmeler* manzumesinde tarihselliğin sindiği eski zaman çeşmeleri ile çeşmelerin kitabelerine tarih düşen eski şairler arasında benzerlik kurarak onları toplumun merkezinde yer alan birer medeniyet temsilcisi olarak görür. *Taha'nın Kitabı* şiirinde de İstanbul'u çepeçevre saran tarihî mezarlıkların, şehrin dokusuna nasıl yer ettiğine dikkat çeker. "Kız Kulesi'ne Gazel II" İslâm ile özdeşleştirdiği Kız Kulesi'nin dış görüşünü şehâdet parmağını havaya kaldırmış bir Müslüman olarak betimlemesi son derece özgün bir yaklaşımdır.

KAYNAKÇA

- Aktulum, Kubilây (2000), *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara.
- Andı, M. Fatih (1998), "İstanbul'a İki Bakış: Sezai Karakoç ve Cemal Süreya'nın Şiirlerinde İstanbul", *İlmî Araştırmalar*, İstanbul, S. 6, s. 7-34.
- Ayvazoğlu, Beşir (2010), "Sünbül Sinan'ın Ruhü", *Şehir ve Kültür: İstanbul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 14-19.
- ..... (2015), *Aşk Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Alver, Köksal (2012), "Kent İmgesi", *Kent Sosyolojisi*, Hece Yayınları, İstanbul.
- Belge, Murat (2010), "Geçmişe İlişkin Bir Girizgâh", *Şehir ve Kültür: İstanbul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 300-302.
- [Beyatlı], Yahya Kemal (1995), *Aziz İstanbul*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

- Davutoğlu, Ahmet (2004), “Şehir ve Medeniyet”, *İstanbul: Şehir ve Medeniyet*, Klasik Yayınları, İstanbul, s. 15-28.
- ..... (2016), *Medeniyetler ve Şehirler*, Küre Yayınları, İstanbul.
- Demirkent, Işın (2001), “İstanbul”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C. 23, İstanbul, s. 205-212.
- Diclehan, Şakir (2015), *Sanat ve Düşünce Dünyasında Sezai Karakoç*, Lim Yayınları, İstanbul.
- Dursun, A. Halûk (1999), *İstanbul'da Yaşama Sanatı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- ....., (2010), “İstanbul'un Tarihî Mekânları”, *Şehir ve Kültür: İstanbul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 106-138.
- Emecen, Feridun Mustafa (2012), *Fetih ve Kıyamet 1453*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Eyice, Semavi (2006), *Tarih Boyunca İstanbul*, Etkileşim Yayınları, İstanbul.
- Genç, İlhan (2015), “İstanbul'un Hazan Gazeli'ne Alımlamacı Yöntem Yaklaşımı”, *Medeniyetin Burçları Sezai Karakoç Kitabı*, Medeniyetin Burçları Derneği Kültür Kitaplığı, Kayseri, s. 508-524.
- İbn-i Haldun (1991), *Mukaddime II*, Hazırlayan Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kanter, Beyhan (2013), “Sezai Karakoç Şiirinde ‘Eski Zaman Kartvizitleri’: Çeşmeler”, *Türk Dili*, S. 744, s. 184-188.
- Kaplan, Mehmet (1984), “Kapalı Çarşı”, *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 356-369.
- Karakoç, Sezai (1997), “Buzlu Camın İstanbulu”, *Günlük Yazılar I Farklar*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s. 108- 109.
- ..... (1998), *Dirilişin Çevresinde*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- ..... (2013a), *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- .....(1995), *Çağ ve ilham II*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- ....., (1989a), *Günlük Yazılar II Sütun*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- .....(1989b), “Miras”, *Diriliş*, S. 26 (16 Ocak), s. 1.
- .....(1989c), “Hâtıralar LXVIII İstanbul-Maliye Müfettiş Muavinliği”, *Diriliş*, S.68 (3 Kasım), s. 7-9.
- ..... (1989d), “Hatıralar LXX: İstanbul-Maliye Müfettiş Muavinliği”, *Diriliş*, S. 70 (17 Kasım), s. 6-7,14.
- .....(1989e), “Hatıralar LXXIII Balıkesir- İstanbul”, *Diriliş*, S. 73 (8 Aralık), s. 6-8.
- .....(1975), “Gelecek Zamanın Karşısında IV. İslâmın Üç Atlısı”, *Diriliş*, S. 6 (Şubat), s. 5-9.
- .....(2013b), *Çıkış Yolu III Kutlu Millet Gerçeği*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- .....(2015), *İslâm*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- .....(1988) “Hatıralar XX: Çocukluk Yılları”, *Diriliş*, S. 20 (5 Aralık), s. 7-9.
- .....(1990) “Hâtıralar XCIX İstanbul”, *Diriliş*, S. 104 (13 Temmuz), s. 7-9.

Turkish Studies

- Karataş, Turan (2013), *Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Kutluer, İlhan (2003), “Medeniyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C. 28, İstanbul, s. 296-297.
- Kısakürek, Necip Fazıl (2012), *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Sağlık, Şaban (2009), “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Şehir”, *Hece*, S. 150-152, (Haziran-Ağustos). s. 308-326.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2012), *Beş Şehir*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tüzer, İbrahim (2012), “ ‘Damla Damla Biriken Zerre Zerre Dağılan’ Şehir: İstanbul ve Sezai Karakoç Şiirindeki Halleri”, *Türk ve Dünya Kültüründe İstanbul*, 7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, Haz. S. Gür, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Konya, s. 649-660.
- Okay, M. Orhan (2012), *Bir Başka İstanbul*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- Ögel, Bahaettin (1972), “Türklerde Kartal ve Kartal Arması”, *Türk Kültürü*, Türk Kültürünü İnceleme Enstitüsü, S. 118 (Ağustos), s. 1128-1146.
- Yazgıç, Suavi Kemal (2013), Çeşmeler, *Türk Dili*, S. 744, s. 189-190.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Kula, F. & Güneş, M. (2016). “Sezai Karakoç’un Şiirlerinde Medeniyet Şehri İstanbul’un Tarihi Ve Manevi Unsurları / The Historical and Spiritual Elements in Sezai Karakoc's Poems About the Civilization City İstanbul”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/10 Spring 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9693>, p. 397-422.